

Ateinu iš kančios ir iš skausmo pakilęs,
Išdavystės ir melo, klastos.
Ateinu nesuklupęs, nors žaizdos ir gilios.
Ateinu vardan tos Lietuvos.

Onutė Suncovienė

Tokiu pavadinimu išleista knyga, skirta Lietuvos partizaninio karo generolui Adolfoi Ramanausko-Vanago atminimui. Knygą spaudai parengė partizanų vado dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. (Generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas Tautos ir Valstybės atmintyje. – Kaunas, 2007). Dabar išleista nauja, bet ją pamačiau tik TV laidoje.

Knygos epigrafu pasirinkti A. Ramanausko-Vanago žodžiai, užrašyti 1946 metais ant jo fotonuotraukos jo kovos draugui: „Ne visa numirs su žmogumi – Tėvynės meilė nemari“.

Pratarmėje knygos sudarytoja rašo: „Didinga meilė Tėvynei, pasiaukojimas laisvės ir nepriklausomybės siekiui, yra tos jėgos ir vertybės, kurios praėjus ir daugeliui metų daro Adolfą Ramanauską-Vanagą gyvą žmonių atmintyje, veikia mūsų aplinką. Partizanų laisvės kova, nuveikti darbai, parašyti prisiminimai apie laisvės kovų laikotarpį primena kokią didelę yra Laisvės kaina, moko ją vertinti, saugoti ir branginti“ (Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. Ten pat, p. 5).

Tai jau ne pirmoji knyga, sudaryta, parengta spaudai ir išleista Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės rūpesčiu. 1992 metais ji kartu su savo mama Birute Mažeikaite-Ramanauskiene, buvusia partizane Vanda, Lietuvos partizanų generolo Adolfo Ramanausko-Vanago našle išleido vyro ir tėvelio atsiminimus apie Dainavos apygardos partizanų gyvenimą ir kovas pokario metais „Daugel krito sūnų...“ (V., 1992). Pasibaigus knygos tiražui knygynuose, leidimą pakartojo jį papildžiusi (V., 1999). Knyga tapo vienu svarbiausių ginkluoto lietuvių partizaninio pasipriešinimo okupantams pokario metais istorijos šaltiniu, tapo partizaninės memorialinės literatūros krypties viena iš pradininkių.

Knygos „Generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas Tautos ir Valstybės atmintyje“ žanras kitoks. Nors jos pagrindinis herojus Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Gynybos pajėgų vadas, dimisijos brigados generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas (1948-1957), bet jos autoriai – jau mūsų amžininkai – Nepriklausomos Lietuvos valstybės vadovai, kariuomenės vadai, buvę A. Ramanausko-Vanago bendražygiai, jo suaugusi dukra, straipsnių Lietuvos ir užsienio spaudoje autoriai, kalbėtojai jubiliejinių sukakčių progromis (jų knygoje net 98); fotonuotraukos įvairių minėjimų proga, įvairūs dokumentai, informacijos laikraščiuose ir t.t.

Kaip ir dera jubiliejiniam leidiniui, knygoje spausdinama Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės parengta išsami jos tėvelio biografija.

Adolfas Ramanauskas gimė 1918 m. kovo 6 d. New Braitone, JAV. 1921 metais tėvai sugrįžo į Lietuvą, įsikūrė Seinų apskrityje, Rudaminos valsčiuje, Bielenų kaime. Adolfas Ramanauskas sėkmingai baigęs Lazdijų „Žiburio“ gimnaziją, 1937 m. įstojo į Klaipėdos pedagoginį institutą ir jį baigęs 1939 m., jau ore tvyrant Antrojo pasaulinio karo nuojautoms, įstojo į Kauno karo mokyklą, buvo paskutinėje 15-ojoje Lietuvos karininkų laidoje. 1940 m. rudenį pradėjo dirbti mokytoju Druskininkų krašte. 1941 m., prasidėjus Tautos sukilimui, A. Ramanauskas vadovavo partizanų būriui Druskininkų apylinkėse. Vokiečių okupacijos metais A. Ramanauskas persikėlė į Alytų ir čia dirbo Alytaus mokytojų seminarijoje; dėstė lietuvių kalbos ir matematikos dėstyto metodiką, vadovavo pedagoginei praktikai; dėstė karinio parengimo dalykus, vadovavo fizinio lavinimo užsiėmimams; kolegos ir seminarijos studentai jį mėgo, dėl jo ypatingo tvarkingumo ir pareiškimo daugelis jį laikė sektinu pavyzdžiu.

Prasidėjus antrajai rusų okupacijai, 1945 m. balandžio 25 d. Adolfas Ramanauskas kartu su kitais seminarijos dėstytojais Antanu Kulikausku ir Perminu pasitraukė į Alovės miškuose

Nemunaičio apylinkėse veikusių partizanų būrį; pačią pirmąją dieną buvo išrinktas šio partizanų būrio vadu, pasirinko Vanago slapyvardį. Jau 1945 metų vasarą jam pavyko suburti Merkinės ir Alovės valsčiuose veikusias partizanų grupes į 140 vyrų partizanų kuopą, kuri buvo įtraukta į Dzūkų apygardą. Vėliau kuopa buvo perorganizuota į 8 būrių batalioną, kuriam vadovauti buvo paskirtas Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

1947 m. rugsėjo 24-25 dienomis vykusiame Dainavos apygardos vadų sąskrydyje Adolfas Ramanauskas-Vanagas buvo išrinktas visos Dainavos apygardos partizanų vadu.

A.Ramanauskas-Vanagas dalyvavo keliuose mūšiuose su NKVD kariuomene ir sribais: už vadovavimą Merkinės mūšiui jis buvo partizanų vadovybės apdovanotas Narsumo juostele; už narsumą ir nuopelnus Sąjūdžiui 1949 m. apdovanotas II laipsnio Laisvės Kryžiumi su Kardais; 1950 m. I ir II rūšies I laipsnio Laisvės Kovos kryžiais.

Daug dėmesio Adolfas Ramanauskas-Vanagas skyrė partizaninei pogrindžio spaudai; organizavo jos leidybą, pats rašė ir redagavo straipsnius; 1945 m. Merkiio batalione buvo leidžiamas partizanų laikraštis „Trečias skambutis“; 1946-1947 m. – „Mylėk Tėvynę“; 1947-1949 m. – „Laisvės Varpas“ ir „Svobodnoje slovo“, skirtas rusakalbiams okupacinės kariuomenės kariams; 1949-1950 m. „Partizanas“; 1951-1952 m. – „Miško brolis“ ir užsienio politikos žinių biuletiniai.

1948 m. A. Ramanauskas-Vanagas buvo išrinktas Pietų Lietuvos partizanų srities vadu; 1949 m. vasario 2-22 d. jis dalyvavo visos Lietuvos vyriausiųjų partizanų vadų suvažiavime. Ten buvo įkurtas Lietuvos Laisvės Kovos sąjūdis, sudaryta vyriausioji partizanų vadovybė LLKS prezidiumas ir LLKS prezidiumo taryba; A.Ramanauskas-Vanagas tapo tos tarybos nariu, LLKS prezidiumo tarybos pirmininkop Jono Žemeičio-Vytauto pirmuoju pavaduotoju, 1949 m. vasario 16 d. LLKS Tarybos Lietuvos Nepriklausomybės Deklaracijos signataru; LLKS Vyriausiuoju gynybos pajėgų vadu; po kelių mėnesių jam buvo suteiktas generolo laipsnis. 1952 m. atsistatydinęs iš pareigų dėl sunkios ligos Jonas Žemaitis-Vytautas vietoje savęs eiti LLKS Prezidiumo pirmininko pareigas paskyrė eiti A.Ramanauskui –Vanagui.

1953 m. gegužės 30 d. suėmus išduotą LLKS Prezidiumo pirmininką Joną Žemaitį-Vytautą ir oficialiai pasibaigus ginkluotam kariniam pasipriešinimui, Adolfas Ramanauskas-Vanagas, kaip ir daugelis dar tuo metu veikusių pavienių partizanų slapstėsi; Sigitas Geda liudija, kad vienu metu, kai jis mokėsi pradžios mokyklėlėje, vieną mėnesį jo mokytoju buvęs A.Ramanauskas-Vanagas. Slapstydamasis partizanų vadas rašė savo atsiminimus „Partizanų gretose“ apie Dainavos apygardos partizanų ir jų vadų gyvenimo ir kovos kasdienybę. 1956 m. spalio 11 d. Adolfą Ramanauską-Vanagą ir jo žmoną, buvusią partizanę Birutę Mažeikaitę-Ramanauskienę-Vandą išdavė jo Karo mokyklos kurso draugas Antanas Urbonas, MGB agentas „Žinomas“. Didžiulis Kauno rajonas buvo apsuptas saugumiečių, vadovaujamų didžiausių to meto budelių Raslano ir Dušansko, partizanų vadas ir jo žmona buvo suimti; žiauriai kankinami Kauno saugumo kalėjime. 1957 m. lapkričio 29 d. Adolfas Ramanauskas-Vanagas sušaudytas. Kur buvo palaidoti jo palaikai, nežinoma.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę Adolfas Ramanauskas-Vanagas 1998 m. kovo 6 d. apdovanotas Vyčio Kryžiaus II laipsnio ordinu (po mirties); 1999 m. vasario 1 d. – Vyčio Kryžiaus I laipsnio ordinu (po mirties); 1998 m. jam buvo patvirtintas dimisijos generolo laipsnis; suteikti Lazdijų rajono ir Alytaus miesto garbės piliečio vardai.

Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas, pirmasis nepriklausomos Lietuvos prezidentas de facto prof. Vytautas Landsbergis, 2002 lapkričio 29 d. minint Lietuvos partizanų vado generolo Adolfo Ramanausko-Vanago 45-ąsias žūties metines kalbėjo: „Adolfas Ramanauskas-Vanagas buvo labai talentingas organizatorius ir vadas. Paspriešinimą supratęs ne tik kaip įtemptą ginkluotą kovą, bet ir kaip dvasinio atsparumo ugdymą, švietimą, informaciją. Partizanų jėgos buvo nusilpusios, jų gretos praretėjusios, tarp jų nemažai išdavikų. Reikėjo ištisą dešimt metų atsilaikyti prieš be galo didelę ir be galo žiaurią, su niekuo nesiskaitančią okupantų galybę... Kol partizanai vaikščiojo šita žeme, joje buvo Lietuvos valstybė. Net kai jų būrių nebeliko, Aukštaitijoje po kaimus naktimis vaikščiojantis partizanas Antanas Kraujelis tarsi teigė; dar yra Lietuvos kariuomenė, dar yra Lietuvos valstybė. Tai pereina jau į legendų sritį, kaip ir dainos apie partizanus.... Kur nors Vilniaus apylinkėse guli A.Ramanausko-Vanago palaikai. Aš neabejoju, kad yra gyvi tie, kurie žino tą vietą, ir gyvi tie, kurie prašė, kad nebūtų paviešintos masinių naikinimų vietos. Jie ir toliau bijojo A.Ramanausko, jie nenorėjo, kad jo kapas būtų žinomas. Turbūt ligi dabar. Štai kokią jėgą ir tiesą reiškia šitas vardas, partizanų kova ir jų atminimas. Todėl prisiminimas ir vardas, apie kurį šiandien kalbama, teikvepia mus įveikti visus nesklandumus, įvairius prieštaravimus, o ypač – dėl požūrio į garbę, kilnumą, pasišventimą. Tarsi į tai būtų galima žiūrėti skirtingai. Mes turime taip susitarti, kad visuomenėje įsitvirtintų vienareikšmiški žodžiai ir sąvokos. (Ten pat, p. 77).

Kitas Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus tą pačią dieną kalbėjo: „Priklausau tai kartai, kurios santykis su pokario įvykiais itin glaudus ir asmeniškasis. Kuri dvidešimtojo amžiaus istorijos mokėsi ne iš knygų ir paskaitų. Norėčiau, kad bent dalį to asmeniškąjo matmens perimtų Lietuvos jaunuomenė. Kad ji suvoktų, jog šios jaunų dvasingų žmonių žūtys – tai ne abstrakti istorinė literatūra, o faktai, liudyti jų senelių. Istorinė atmintis turi visiems laikams išlikti gyva ir veikli. Turbūt ne tik ir ne tiek tokių žmonių, kaip Adolfas Ramanauskas-Vanagas atminimui, kiek mūsų šiandieninių Lietuvos žmonių tautinio ir politinio gyvenimo pilnatvei. Dėmesys savo tautos ir valstybės istorijai, jausmas, jog esame vienos nenutrūkstamos istorinės tiesės grandys – tai ženklas, kad laisvės gynėjų kartą pakeitė laisvės sergėtojų karta. Ir kad iš tragiškosios istorijos pasimokyta – pirmiausiai tam, kad netektų jos išgyventi dar kartą“ (Ten pat, p.13).

Knygoje spausdinamas ir Lietuvos kariuomenės vado generolo mjr. Valdo Tutkaus mintys: „Šiandien žiūrėdamas į vieno pagrindinių ir reikšmingiausių Lietuvos rezistencinės kovos vadų, Lietuvos Laisvės Kovos sąjūdžio Gynybos pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago nuotrauką matau inteligentišką, šiltą, įtaigų žmogų. Tokį, kuris traukia asmenybės stiprumu, įsitikinimų tvirtumu, moralumu, garbingumu... Net sena nuotrauka nepajėgi ištrinti charizmatiško portreto šilumos. Partizanai ir jų vadai – mūsų Tautos elitai. Jie – ne tik antžmogiai, kurių gyvenimai iliustravo aukščiausią idėją – tarnystę Tėvynei. Jie – žmonės su savo ypatingai stipriais charakteriais. Tokie, prie kurių šliejosi ir kuriais tikėjo tūkstančiai. Ne tik miške tarnaujantys, bet ir Lietuvos gyventojai. Be jų tikėjimo ir paramos karas nebūtų buvęs toks ilgas, didvyriškas, įsimintinas. Vienas svarbiausių. Kai kas jį lygina su Žalgirio mūšiu.“ (Ten pat, p.14).

Knygoje publikuojamos ir kitų aukštų mūsų kariuomenės vadų gen. Arvydo Pociaus, pulk. Arūno Dudavičiaus, pulk. Antano Plieskio, mjr. Algimanto Vyšniausko mintys.

Istorikas Kęstutis Kasparas knygą įvertino ne tik, kaip dar vieną memorialinės literatūros bibliotekėlės vieneta, bet ir kaip istorijos šaltinį, „užčiuopiantį ir nusakantį visus Pasipriešinimo istorikui svarstytinus klausimus, mokslines problemas. Visada kėlė nuostabą Vanago kūrinio metodologijos stiprumas, o dabartinis memorialinis leidinys praskleidžia uždangą, kodėl taip yra“ (Ten pat, p. 315).

Matyt, todėl, kad knygoje pateikiami autentiški Dainavos apygardos, kuriai vadovavo Adolfas Ramanauskas-Vanagas partizanų, ryšininkų ir rėmėjų Vytauto Gurevičiaus, Antaninos Lukšytės-Mildos, Algirdo Radzevičiaus-Lapo, Marytės Kraunelytės-Gerlikienės, Viktoro Šniuolio-Vitvyčio atsiminimai, kurie, tikriausiai taip ir būtų nugrimzdę į Letos vandenį, jeigu Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė būtų nespėjusi jų užrašyti ir įtvirtinti knygoje.

Knyga įdomi ir kitų sričių mokslininkams; mokslo tyrininkams ir knygotyriminkams, spaudos tyrinėtojams. Ji priklauso literatūros žanrui „Apie“ istorinius asmenis, kuriam labai svarbu žiniasklaidos vertybinės orientacijos ir autoriai, atstovaujantys toms orientacijoms. Daugiausiai knygoje perspausdinta straipsnių iš dienraščio „Lietuvos Aidas“ (14). Jų autoriai Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, Ona Voverienė, Henrika Rukšėnienė, Imantas Kalėjas, ltn. Vytautas Voveris, Marija Sereičikaitė, Eglė Vedlugaite, Rita Mosėjienė. Antrasis labiausiai palankus pokario istorijai yra Alytaus dienraštis „Alytaus naujienos“: iš jo perspausdinta 12 straipsnių – Kazimiero Savičiaus, Gedimino Vaitiekūno, Onos Vilimienės-Jakimonytės, Zofijos Zagorskaitės, Gintarės Kamandulytės, Saulės Pinkevičienės, Sauliaus Ivoškos. Tiek pat apie Adolfą Ramanauską-Vanagą straipsnių paskelbė „XXI amžius“. Tarp jo autorių Edmundas Simanaitis, Ona Voverienė, Aldona Kačerauskienė, Antanas Tyla, Angelė Buškevičienė, Leonas Šermukšnis, Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė, Rūta Averkienė, Elvyra Žižienė. Amerikos lietuvius su gen. Adolfo Ramanausko-Vanago partizanine veikla gražiai supažindino „Dirvoje“; „Drauge“ ir „Tėviškės aiduose“. Antanas Dundzila, Kanados laikraštyje „Tėviškės žiburiai“ Kazys Blaževičius. Apie gen. Adolfą Ramanauską-Vanagą rašė kultūros žurnalas „Nemunas“ (Česlovas Bauža) „Kinaš“ (Sigitas Geda); „Trimitas“ (Dalia Paulauskaitė); „Valstiečių laikraštis“ (Gintaras Visockas, Bernardas Šaknys); „Krašto apsauga“ (Gediminas Radvilas); „Lietuvos žinios“ (Daiva Norkutė); „Tremtinys“ (Antanina Urmanavičienė); „Alytaus Ramovė“ (Elvyra Biliūtė-Aleknavičienė); „Kauno diena“ (Vytautas Kulys, Daiva Červokienė); „Varpas“ (Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė). Šis tyrimų aspektas svarbus skaitytojams, orientuojantis kokią spaudą verta prenumeruoti ir kuri yra svetimųjų, iki šiol manipuliuojanti Lietuvos žmonių protais ir tempianti atgal į Rusiją.

Iš knygos, iš visų joje perspausdintų publikacijų, partizanų ir ryšininkų pasisakymų tebealsuoja gen. Adolfo Ramanausko-Vanago gyvybė, jo meilė ir pasiaukojimas Tėvynei, Lietuvos laisvei, meilė knygos sudarytojai, jo dukrai Auksutei. Jau irgi šviesaus atminimo poetas, buvęs politinis kalinys Antanas Paulavičius savo gyvenimo saulėlydyje eilėraštyje, skirtame gen. Adolfui Ramanauskui-Vanagui rašė:

Žinau – ruduo ir šįmet vėl medžius nuauksins,
Šalna negailestingai išbarstys lapus visus.
Žinok – aš su Tavim esu dukrele mano, Aukse,
Su Lietuva, pakilusią į saulę, aš esu!

Rašydama straipsnį apie gen. Adolfą Ramanauską –Vanagą, prieš dešimtį metų klausiau: „Tik ar pamatys Lietuvos rinkėjai šalia Auksės Ramanauskaitės-Skokauskienės pavardės 44-jo numerio 5-jame kandidatų sąrašė stovintį Lietuvos Laisvės karžygį ir kankinį, generolą Adolfą Ramanauską-Vanagą ir atiduos savo balsą už ją ir Lietuvą, pakilusią į saulę, ir idealų, už kuriuos žuvo partizanai, realizavimą?“ Pamatė ir išrinko į Lietuvos Respublikos Seimą, atiduodami pagarbą ir dėkingumo duoklę ne tik jos tėveliui, žiauriai nukankintam okupacinio komunistinio režimo, bet ir visiems Lietuvos partiznams, žuvusiems už Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo siekį. O jų buvo per 25 tūkstančius, o jų amžius vidurkis buvo 22 metais. Jų gyvybių auka, neleido užmiršti mums ir svajonės, kad kada nors Lietuva vis tiek bus laisva, ir ryžto, atėjus palankiam Istorijos momentui, tą laisvę atsiimti iš okupantų. Mūsų visų džiaugsmui Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė labai gražiai atstovavo Lietuvos partizanams, buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniais. Visuomet ją buvo malonu matyti Vengrijos revoliucijos minėjimuose ir metinėse šventėse, kur ji visuomet buvo kviečiama į aukštą valstybines tribūnas atstovauti Lietuvai. Ir nors tada dar Nepriklausoma Lietuva nebuvo tikroji, o dar vis okupuota komunistų, auditorijose, kur būdavo Auksutė, jausdavomės esantys tikrosios Lietuvos atstovais, o ne valdančiųjų komunistinių partijų, prisidengusių savo esmę gražių vakarietišku partijų pavadinimais, socialistinės Lietuvos. Kas žino, gal kaip tik jos ir kitų politinių kalinių buvimas komunistuojančiuose Seimuose ir priartino eurokomisarės Dalios Grybauskaitės išrinkimą Lietuvos Prezidente, kuri tapo tikra Tautos Prezidente, ir kuriai valdant Lietuva tapo tikrąja Lietuva, atkūrusia savo istorinį valstybingumą.